

УДК 342.951:351

Дем'янчук Ю.В.

к.ю.н.,

докторант кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки
Університет державної фіскальної служби України

Токарева В.І.

доцент кафедри «Право»

Білоцерківський інститут економіки та управління
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Дослідження аудиторської компанії Ernst & Young засвідчили, що Україна посіла перше місце за рівнем корупції серед 41 країни. У 2015 році Україна у цьому рейтингу посідала сьоме місце. Окрім України, до десятки найбільш корупційних країн увійшли Кіпр, Греція, Словаччина, Хорватія, Кенія, Південна Африка, Угорщина, Індія та Єгипет. Країнами з низьким рівнем корупції виявилися Данія, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія та Швеція. У ході дослідження було проведено 4 100 інтерв'ю у 41 країні. Опитували членів рад директорів, керівників середньої і вищої ланки. В Україні опитали 100 співробітників компаній [1; 8; 9].

З'ясувалося, в Україні число респондентів, які вважають, що корупція поширена в країні, становить 88%.

Отже, існує необхідність виявити причини розвитку корупції в Україні та здійснити аналіз можливостей запровадження антикорупційних норм конституцій країн Європейського Союзу.

Огляд останніх досліджень і публікацій свідчить про активну розробку зазначеної проблематики, а науково-теоретичним підґрунтям статті стали праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як Л.В. Багрій-Шахматов, Д. Бейлі, М.Ю. Бездольний, Л.Р. Біла-Тіунова, Л.П. Брич, Б.В. Волженкін, А.В. Гайдук, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Д.Г. Заброта, К.М. Зубов, Д.І. Йосифович, М.І. Камлик,

С.В. Ківалов, О.М. Коропатов, Н.Ф. Кузнецова, А.В. Куракін, М.І. Мельник, А.І. Мізерій, С.В. Невмержицький, І.С.О. Нуруллаєв, О.Я. Прохоренко, А.І. Редька, С.С. Рогульський, О.В. Терещук, Р.М. Тучак, М.І. Хавронюк. Нормативною базою дослідження є Конституція та Закони України, законодавство зарубіжних країн.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті став аналіз адміністративно-правових антикорупційних норм Конституції країн Європейського Союзу та можливості їх запровадження в українському законодавстві.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні проблеми корупції, зокрема причини її зростання в Україні, постали на перший план. Це зумовлює падіння рівня авторитету влади на міжнародній арені, негативно впливає на рівень розвитку економіки країни, роботу законодавчих органів, гальмує розвиток правової демократичної держави. Корупція, дійсно, постала як системна проблема сучасної української держави.

Сучасні розвинуті країни заходи протидії та запобігання корупції визначають як національні стратегії. А подолання корупції стає ключовим обов'язком держави, закріпленим у Конституції. Так, прийнята на референдумі в січні 2014 року Конституція Єгипту містить окрему статтю, яка так і називається «Боротьба з корупцією». Відповідно до зазначеної

норми Конституції Єгипту держава зобов'язується боротися з корупцією, а Закон визначає компетентні контролюючі органи й організації, які здійснюють координацію один з одним у боротьбі з корупцією, сприяють зміцненню цінностей чесності та прозорості з метою належного здійснення державних функцій, охорони державних коштів, розвитку та виконання національної стратегії боротьби з корупцією у співпраці з іншими компетентними контролюючими органами й організаціями в порядку, визначеному Законом [9; 10].

Як бачимо, протидія корупції є основоположною діяльністю органів виконавчої влади. Розробку та впровадження заходів протидії корупції покладено на Парламент. Варто зазначити, що Парламент наділений широкими повноваженнями щодо здійснення контролюючої функції. Наприклад, як зазначено в дослідженні Н.М. Кондратович, згідно із законодавством Франції члени Уряду повинні сумлінно виконувати свої обов'язки, із цим пов'язана заборона на сумісництво, вони повинні дотримуватися службової дисципліни, виконувати розпорядження свого керівника (крім незаконних), дотримуватися необхідної конфіденційності своєї діяльності тощо. Навіть у побуті та в особистому житті вони не повинні виходити за прийняті норми поведінки. У соціально-економічній сфері їм заборонено займатися підприємницькою діяльністю, мати майнові інтереси на підвідомчих їм не лише державних, а й приватних підприємствах [9].

Однією країн з найнижчим рівнем корупції визнано Нідерланди. Аналіз антикорупційних заходів цієї країни дає підстави виділити дієві адміністративно-правові норми, зокрема публічність щодо виявлення корупції, тобто усі матеріали, якщо вони не стосуються національної безпеки, підлягають оприлюдненню. Варто зазначити, що Міністр внутрішніх справ підзвітний Парламенту в питаннях виявлення корупційних зловживань і вжитих заходів щодо покарання причетних осіб.

Із метою запобігання проявам корупції у міністерствах та відомствах працює так зва-

на служба внутрішньої безпеки. Її головним завданням є виявлення будь-яких порушень (випадкових, навмисних), визначення наслідків таких діянь та відповідальності.

Також за порушення посадової етики Парламентом створено систему прав та обов'язків посадовців із зазначенням їхньої відповідальності за порушення. З огляду на це діє й система обрання претендентів на посади та навчання чиновників щодо відповідальності за корупційні дії. Згідно із внутрішнім розпорядком міністерства або відомства посадовець має повідомляти про відомі йому корупційні випадки, а відповідні служби забезпечують передачу інформації до виконавчих органів.

Найдієвішою, на нашу думку, нормою законодавства Нідерландів є заборона подальшої діяльності у державних відомствах та втрата будь-яких соціальних пільг за корупційне правопорушення, водночас законом передбачено покарання від тимчасового відсторонення від виконання обов'язків до штрафів та звільнення.

Аналіз конституційних норм розвинутих країн виявив, що підставою для висловлення недовіри урядові та президентові є порушення пов'язаних саме з корупцією норм права посадовими особами, оскільки одним з основних чинників інфляції та збереження соціальної нерівності, а також однією із загроз національній безпеці держави є саме корупційна діяльність високопосадовців [5, с. 203]. На нашу думку, варто було би включити до переліку вимог, висунутих Конституцією України до кандидата у Президенти, члена Уряду чи іншого високопосадовця, вимоги, що мають моральний характер, як це зазначено у Конституції Сінгапуру.

Відомо, що найуспішнішою країною, якій вдалося знизити рівень корупції, є саме Сінгапур. Transparency International за 2017 рік зазначає, що згідно з *індексом сприйняття корупції* Сінгапур зайняв 7-у позицію серед країн з низьким рівнем корупції, перші шість місць за правом належать Новій Зеландії, Данії, Фінляндії, Швеції, Швейцарії та Норвегії [8].

До ефективних практик подолання корупції у Сінгапурі можна віднести створення незалежного, самостійного, постійно діючого органу – Бюро з розслідування випадків корупції. Перед Бюро поставлено завдання виявлення, розслідування та запобігання випадкам корупції як у державних, так і в приватних відомствах. Працівники Бюро перевіряють державних службовців на предмет зловживань і передають відомості відповідним органам, які призначають попередні дисциплінарні заходи.

У компетенції Бюро також є вивчення діяльності чиновників, потенційно схильних до корупції, виявлення недоліків у системі відомств, які можуть призвести до зловживань та корупції. Якщо працівникам Бюро вдалось виявити подібні недоліки, главам відомств надсилають рекомендації щодо вживання необхідних заходів.

Окрім вищезазначеного, важливим фактором зниження рівня корупції стало введення презумпції винуватості чиновника: будь-яку винагороду, яку чиновник одержав від іншої особи, вважають корупційним зловживанням, поки не доведено зворотне.

Аналіз сінгапурського досвіду доводить, що ідея протидії корупції лежить не в площині розробки заходів покарань за корупційні зловживання, а саме в створенні антикорупційних умов діяльності. Це досягається завдяки прив'язці оплати праці державних службовців до середньої заробітної плати осіб, які успішно працюють в приватному секторі; контрольованої щорічної звітності чиновників щодо майна, доходів і витрат [7, с. 130–135].

Анотація

Статтю присвячено аналізу адміністративно-правових антикорупційних засад країн Європейського Союзу та можливості їх запровадження в українському законодавстві. З огляду на позитивний досвід країн у подоланні корупції слід зауважити, що в Україні частково впроваджуються антикорупційні заходи зарубіжного досвіду. Причини неефективності запроваджених норм та заходів вбачаємо у несистемності таких заходів. Таким чином, політика української держави щодо подолання, протидії та запобігання корупції має ґрунтуватися на аналізі антикорупційного досвіду діючого законодавства зарубіжних країн; заходи протидії та запобігання

Отже, з огляду на позитивний досвід країн у подоланні корупції слід зауважити, що в Україні частково впроваджуються антикорупційні заходи зарубіжного досвіду. Проте варто зазначити, що дієвість їх у сучасних умовах практично не відчувається. Причини неефективності запроваджених норм та заходів вбачаємо у несистемності таких заходів. Наприклад, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – це нещодавно створений антикорупційний орган, який не має таких повноважень, як аналогічний у Сінгапурі.

Висновки. Таким чином, політика української держави щодо подолання, протидії та запобігання корупції має ґрунтуватися на таких засадах:

- аналіз антикорупційного досвіду діючого законодавства зарубіжних країн;
- заходи протидії та запобігання корупції мають набути системного впливу на процеси державного управління;
- здійснення контролю фактичного майнового стану чиновників та представників влади;
- декларування чиновниками власних доходів, витрат та майна, а також членів їхніх родин;
- оприлюднення та доступність інформації щодо корупційних проваджень та рішень у справі;
- розробка заходів щодо участі громадянського суспільства у викритті фактів корупційних зловживань, що передбачають захист осіб, які повідомили про факт корупції.

Дотримання саме такої траєкторії удосконалення українського законодавства щодо розробки засобів протидії та запобігання корупції може дати плідні результати вже незабаром.

корупції мають набути системного впливу на процеси державного управління; інформація щодо корупційних проваджень та рішень у справах повинна оприлюднюватися та бути доступною; мають розроблюватися заходи щодо участі громадянського суспільства у викритті фактів корупційних зловживань, що передбачають захист осіб, які повідомили про факт корупції.

Ключові слова: конституційні норми, конституційно-правовий статус, корупція, протидія корупції, запобігання корупції, антикорупційні заходи.

Анотація

Стаття посвячена аналізу адміністративно-правових антикорупційних принципів країн Європейського Союзу та можливості їх впровадження в українському законодавстві. Приймаючи до уваги позитивний досвід країн у подоланні корупції, слід зауважити, що в Україні частково впроваджуються антикорупційні заходи зарубіжного досвіду. Причини неефективності введених норм та заходів видно, зокрема, в несистемності цих заходів. Таким чином, політика українського державства щодо подолання, протидії та запобігання корупції повинна ґрунтуватися на аналізі антикорупційного досвіду діючого законодавства зарубіжних країн; заходи протидії та запобігання корупції повинні мати системний вплив на процеси державного управління; повинна бути доступна інформація про корупційні провадження та рішення по справах; повинні розроблятися заходи з участю громадянського суспільства у виявленні фактів корупційних зловживань, передбачаючі захист осіб, що повідомили про факт корупції.

Ключевые слова: конституционные нормы, конституционно-правовой статус, коррупция, противодействие коррупции, предотвращение коррупции, антикоррупционные меры.

Demianchuk Y.V., Tokareva V.I. Improvement of anticorruption measures in Ukraine

Summary

The article is devoted to the analysis of administrative and legal anti-corruption principles of the countries of the European Union and the possibility of their implementation in the Ukrainian legislation. Taking into account the positive experience of countries in overcoming corruption, it should be noted that in Ukraine anti-corruption measures of foreign experience are partially implemented. The reasons for the ineffectiveness of the introduced norms and measures can be seen, first of all, in the unsystematic nature of these measures. Thus, the policy of the Ukrainian state on overcoming, counteracting and preventing corruption should be based on an analysis of the anti-corruption experience of the current legislation of foreign countries; measures to counteract and prevent corruption must have a systemic impact on public administration processes; publication and availability of information on corrupt practices and decisions on the case; the development of activities on the participation of civil society in identifying the facts of corruption abuses, providing for the protection of persons who reported on the facts of corruption.

Key words: constitutional norms, constitutional legal status, corruption, counteraction to corruption, prevention of corruption, anti-corruption measures.

Список використаних джерел:

1. Світ без корупції: міф чи реальність? Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі: матеріали дискусійної панелі Першого Харк. міжнар. юрид. форуму (Харків, 3–6 жовтня 2017 р.). Харків: Право, 2017. 142 с.
2. Конституція Єгипта. 16.01.2014. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=1013&page=5> (дата звернення:).

3. Конституция Французской Республики. 04.10.1958. URL: <http://www.conseilconstitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-101du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-de-1958.5074.html>.
4. Louis Favoreu, Patrick Gaia, Richard Ghevontian, Jean-Louis Mestre, Otto Pfersmann, Andre Roux, Guy Scoffoni. Droitconstitutionnel. Paris: DALLOZ, 2008. 1056 p.
5. Соколов Н.В. Современные проблемы импичмента в связи с коррупционными нарушениями: опыт Бразилии. Конституционное право и проблемы коррупции: видение молодых ученых: коллективная монография. Москва: Юстицинформ, 2016. 452 с.
6. Конституция Сингапура. 04.08.2011. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=294>.
7. Гладченко Л.В. Об опыте Сингапура по противодействию коррупции. Проблемы национальной стратегии. 2014. № 3 (24). С. 126–138.
8. Corruption Perceptions Index 2016. Transparency International: website. URL: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017 (дата звернення: 21.02.2018).
9. Кондратович Н.М. Антикоррупционные нормы в конституциях зарубежных стран. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/172609/1/96-101.pdf> (дата звернення: 21.02.2018).
10. Новіков О. Деякі питання комплексного підходу до запобігання корупції у приватній сфері. Право та проблеми сталого розвитку в глобалізованому світі: матеріали дискусійної панелі Першого Харк. міжнар. юрид. форуму (Харків, 3–6 жовтня 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 78.